

Întâlnirile Noica

(Articol în revista Orizont – Timișoara)

Mircea Lăzărescu,

2020

În luna decembrie a acestui an 2020, în mijlocul epidemiei de Covid 19 a murit Prof. Dr. Alexandru Surdu, președintele Institutului de Filosofie și Psihologie a Academiei Române, inițiatorul și susținătorul Simpozioanelor Noica care s-au ținut anual în ultimul deceniu.

Povestea a început în 2009 când se împlineau 100 de ani de la nașterea lui Noica și Academia Română intenționa să publice o ediție completă a scrierilor sale, așa cum reușise academicianul Eugen Simion - pe atunci președinte al acestei instituții - pentru Blaga și scrierile în limba română ale lui Cioran. Dar drepturile de copyright ale cărților lui Noica le avea proprietarul trustului Humanitas, care nu a fost de acord cu această întreprindere pe care nu o putea controla în totalitate. În aceste împrejurări logicianul academician doctor Alexandru Surdu care-l prețuia mult pe Noica – cu care a fost într-un fel și coleg un timp la Institutul de Logică din București condus de Acad. Atanasie Joja – s-a decis pentru formula unor simpozioane anuale dedicate filosofului, ținute în diverse centre culturale ale țării; în care să se dezbătă de către oameni competenți și interesați multitudinea de aspecte ale operei lui Noica. Întâlnirile au început deci în 2009, la Brașov (orașul de obârșie al lui Al. Surdu) și au continuat la Arad în 2010; apoi la Iași, Constanța, Timișoara, Craiova, Tg.Mureș, Sambata de Sus etc.

Simpozioanele erau dedicate în fiecare an câte unei cărți și/sau teme majore ale operei filosofului roman, reunind în primul rând filosofi afiliați Institutului de Filosofie al Academiei. Alături de care, multe alte persoane interesate; inclusiv din localitățile în care simpozionul se desfășura. Deoarece era vorba de o deplasare oficială în țară al unui Institut al Academiei Române – Prof.Al.Surdu fiind mult

timp și vicepreședintele Academiei – evenimentul mobiliza și autoritățile locale, cel puțin cele responsabile de politica culturală. De asemenea au fost implicați mereu și reprezentanți de vârf și Bisericii Ortodoxe Române – care în perspectivă dogmatică era afiliată acestui Institut al Academiei; fapt ce sprijinea aspectul logistic al manifestărilor. După fiecare sesiune toate lucrările comunicate erau publicate într-un volum special la Editura Academiei Române.

Credem că acest eveniment derulat în România timp de mai mult de un deceniu sub grijulia organizare a regretatului Acad. Al. Surdu, merită o minimă atenție în agora culturii românești, pentru a sublinia că, în tot acest timp a existat și un interes al profesioniștilor față de opera lui Noica. Aceasta, alături de dezbaterile mai mult sau mai puțin socio politice purtate în această perioadă în jurul persoanei sale - și a colegilor săi de generație - privitor la vechile apropieri de mișcarea legionară. Și a comentariilor iscate în revistele de cultură de Jurnalul de la Păltiniș a lui Liiceanu. Abordări care insistau nu arareori asupra compromisurilor lui Noica și a obedienței sale fata de regim; și mai puțin asupra operei propriu zise de gânditor.

După această introducere puțin formală, merită precizat că întâlnirile de la Simpozioanele Noica erau evenimente vii și plăcute, în care se cultiva desigur polemica și dezbaterile, seriozitatea comunicărilor dublându-se însă de un spirit relaxat de vacanță, care nu excludea mesele bogate. Cei care participau la ele simțeau că fac parte dintr-o comunitate culturală, în care se întâlneau și se confruntau preocupări și experiențe ideatice, informații și meditații consistente, opțiuni teoretice. Și, desigur, se apropiau între ele generațiile. Aproape la toate întâlnirile a participat și Prof. Dr. Al .Boboc la cei aproape 90 de ani ai săi, mare cunoscător a lui Kant și al Fenomenologiei, admirator al ariilor celebre de operă și mare prieten al Timișoarei; despre care-și amintea mereu cu nostalgie. Comunicările și dezbaterile nu erau nici ele rigide, fiind secondate de amintiri.

Prof. Al. Surdu ne povestea cum în anii 70, Constantin Noica i-a plătit mai multe ore de greacă, pentru a-l stimula să se perfecționeze în această esențială limbă filosofică. La Simpozionul de la Timișoara din 2013 profesorul Filipciuc din Câmpulung Moldovenesc a încropit o expoziție cu fotografii pe care i le făcuse lui Noica la Păltiniș, în diverse împrejurări (și într-o pauză, a proiectat în amfiteatrul Universității pelicula de 10 minute pe care o filmase cu Noica făcând turul Păltinișului, în care apăream și eu, într-o aprigă dispută); iar Prof. Constantin Grecu din Timișoara și-a reamintit cum mediase între Noica și filosoful canadian Dillon, - pe când colabora cu acesta la o revistă internațională de logică a întrebării -, pentru care filosoful român i-a trimis un text ce a și apărut în limba engleză, ca editorial al primului număr a respectivei reviste (text ce a rămas în România foarte puțin cunoscut).

Simpozionul Noica ce a avut loc între 24-25 mai 2013 la Universitatea de Vest din Timișoara a avut ca temă: “Cum e cu puțință ceva nou”. După expunerea de deschidere a Prof. Al. Surdu “Despre problema noutății în filosofie” al doilea vorbitor a fost profesorul timișorean Ioan Biriș cu lucrarea: “Logica invenției spirituale și problema inferenței la Constantin Noica”. Mai menționez ca intervenții timișorene în sesiunea de atunci comunicarea lui Florea Lucaciu - “Platon, după Noica, sau despre geneza noului în ordinea gândirii” și pe cea a lui Cornel Hărănguș - “Noica despre cultura europeană”. Și încă, amintesc și intervenția lui Șerban Nicolau “Cum e cu puțință ceva nou.. și interpretarea lui Aristotel”. Asta pentru că autorul era tot un absolvent al Timișorii universitare; dar, aparent paradoxal, al Politehnicii); iar încă pe când era student, Prof. C. Grecu l-a remarcat... așa încât atunci când Noica și-a început turul României pentru a selecționa tineri dotați pe care să-i antreneze, mi l-a recomandat - eu fiind responsabilul cu preselecția pentru această zonă a României). Așa că le-am făcut cunoștință. În consecință, S. Nicolau a început să studieze greaca veche, a absolvit

ulterior filosofia și, reîntorcându-se în Craiova sa natală, a devenit colaboratorul Institutului de filosofie al Academiei din București, cu un doctorat la Prof. Al. Surdu având ca temă opusul **De celo** a lui Aristorel.

Pentru că am invocat întâlnirea Noica din Timișoara, mă opresc puțin și la o altă reuniune din vestul României, Simpozionul din 2010 de la Arad cu tema “Bucuriile simple”. Aici, după expunerea de deschidere a Acad. Al. Surdu “Bucuriile simple și cele șapte păcate” a vorbit prof. Teodor Dima despre “Empatia - un procedeu integrant de interpretare în logica lui Hermes”; iar Florea Lucaciu despre “ “Bucuriile simple sau asumarea unei gândiri hermeneutice”. Acesta a fost și primul Simpozion Noica la care am participat personal, intitulându-mi comunicarea :”Ontologia lui Noica în perspectiva științei și a încercărilor contemporane de a regândi ontologia”. Abordarea mea invoca cercetările prof. I. Pârvu privitoare la ultimele direcții ale epistemologiei bazate pe teoriile abstracte și perspectiva ontologică ce derivă din ele; perspectivă care se apropia foarte mult de conceptul nicasean al “deveniței”.

La menționata întâlnire de la Arad l-am și reîntâlnit de fapt, după foarte mulți ani, pe Alexandru Surdu, care fusese coleg de an și de grupă la Facultatea de filosofie din București cu soția mea – pe atunci Șiman Maria; organizând apoi împreună reîntâlnirea colegilor la 10 ani de la absolvire; ocazie cu care l-am și cunoscut fugitiv. Am adus la Arad cu mine o fotografie de la acea întrunire în care, privind grupul de colegi care stăteau în jurul profesorilor, actualii participanți nu-l regăseau pe Academician; acesta, până la urmă, s-a recunoscut într-un personaj solitar, retras timid în ultimul rând.

Se cuvine acum a spune câteva cuvinte și despre personalitatea regretatului filosof Alexandru Surdu, sufletul întâlnirilor Noica din ultimii 11 ani. A. Surdu era încă din facultate pasionat de logică. Soția îmi povestea cum îi ajuta pe toți colegii la aceasta disciplină. După absolvire a lucrat un timp, așa cum deja am amintit, la

Institutul de logică, făcând și specializări în Olanda. Al. Surdu a publicat ulterior cărți de logică intuiționistă și studii de istoria filosofiei. Noica îl aprecia mult, mereu amintind de el în discuțiile de la Păltiniș (“: e o rușine că în România un om ca Surdu să nu fie încă profesor de logică !”). Treptat, preocupările sale s-au centrat pe aria logico-ontologică a categoriilor, gravitând în jurul unei viziuni pentadice, derivată din aprehensiunea lui Platon privitoare la cele cinci *megistor genos*. Precum și asupra conceptului de “speculațiune”, care trimitea spre o dimensiune aparte a gândirii meditative, dincolo de cea realizată prin intelectul și rațiunea pe care le comenta Kant în **Critica rațiunii pure**. Interpretarea critică a întregului cerc al filosofiei tradiționale prin această prismă – într-o suită de lucrări ce sunt reunite într-un volum omagial **Cercetări logico filosofice** publicat în 2008 - l-au condus spre o concepție sistematică pentadică, ce are ca punct de plecare instanța Subistenței, constituită din cinci supracategorii autologice (Unu, Totul, Infinit, Eternitate, Absolut). Sistemul pentadic a fost publicat inițial într-o variantă concentrată (**Problema transcendenței**, Ed. Academiei Române 2007) și reluat apoi în volume succesive dedicate variatelor sale instanțe. În luna Noiembrie 2020 tocmai am primit prin curier ultimul volum din această serie, referitor la Problematika ființei. Deși publicarea detaliată a sistemului a rămas neîncheiată prin moartea autorului, conturul ce se degajă din cele deja apărute, înfățișează destul de pregnant această semnificativă contribuție a gânditorului român, în aria filosofiei contemporane.

În calitate de director al Institutului de filosofie și psihologie Rădulescu Motru al Academiei Române, Al.Surdu a inițiat multe manifestări și proiecte culturale. În afara simpozioanelor Noica și a scrierilor sale de logică, istoria filosofiei și referitoare la filosofia pentadică, merită amintite și lucrările sale eseistice, pătrunse de un adânc patriotism (**Dragobetele, Pietre de poticnire, A sufletului românesc cinstire, Pentamorfoza artei**, etc.)

Acad. Prof. Al. Surdu a fost înmormântat în cimitirul Bellu din București la 15 decembrie 2020, încheind o carieră de intelectual român de înaltă clasă, dublată de o profundă dragoste de țară. Întâlnirile Noica pe care le-a organizat în ultimul deceniu au fost mai mult decât un omagiu adus marelui filosof român. Ele pot fi considerate un exemplu de generozitate intelectuală, de stimulare a unui model de întâlniri și dezbateri spirituale transgeneraționale, care coboară din atmosfera pe care a impus-o în cultura occidentală dialogurile lui Platon.

Pe lumea oamenilor, toate au câte un sfârșit. Dar cele ce ajung la capăt și par a dispărea, pot fi și roditoare și rostitoare. Un exemplu în acest sens este chiar opera lui Noica, simpozioanele invocate mai sus fiind doar una din dovezi, alături de multe altele.

Să sperăm ca acest spirit nu se disipează odată cu sfârșitul lumesc al lui Alexandru Surdu, filonul său menținându-se și în viitor, pe meleagurile noastre.